

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Сумський державний університет

Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій

Кафедра психології, політології та соціокультурних технологій

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

_____ Ніна СВІТАЙЛО

_____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавр

зі спеціальності 231 Соціальна робота,
освітньо-професійної програми Соціальна робота

на тему: Мапування динаміки змін соціального оточення жінок з дітьми в умовах біженства

Здобувача групи СР-91 Калініченко Марії Дмитрівни

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Марія КАЛІНІЧЕНКО

Керівник – доцент кафедри психології, політології та соціокультурних технологій, доктор педагогічних наук, доцент Олена КУПЕНКО _____

(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА ТА ТЕОРЕТИЧНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ	6
1.1 Нормативно-правова база дослідження.....	6
1.2 Особливості та потреби жінок з дітьми в умовах біженства.....	10
1.3 Етичні засади роботи з жінками з дітьми в умовах біженства.....	14
1.4 Еко-карта як метод мапування динаміки змін соціального оточення жінок з дітьми в умовах біженства	16
Висновки до першого розділу.....	20
РОЗДІЛ II. ПРОЦЕС МАПУВАННЯ ДИНАМІКИ ЗМІН СОЦІАЛЬНОГО ОТОЧЕННЯ ЖІНОК З ДІТЬМИ В УМОВАХ БІЖЕНСТВА.....	22
2.1 Організація процесу мапування	22
2.2 Виявлення факторів, що впливають на зміну соціального оточення	27
2.3 Рекомендації щодо практики соціальної підтримки жінок з дітьми в умовах біженства.....	31
Висновки до другого розділу	33
ВИСНОВКИ.....	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	37
ДОДАТКИ.....	40

ВСТУП

Міжособистісні та соціальні зв'язки відіграють значну роль у житті людей, адже майже кожна сфера нашого життя пов'язана з перебуванням у суспільстві та розбудовою власного близького кола контактів з друзів, родичів та колег, а також представників різних державних і громадських інститутів. Ми народжуємося та зростаємо серед людей, поступово набираючи власні цінні зв'язки з оточуючими, що можуть змінювати свою динаміку впродовж життя з огляду на власні цінності та життєві ситуації.

В умовах повномасштабного російського вторгнення велика кількість українських жінок були вимушені мігрувати за кордон задля безпеки для себе та своєї родини, таким чином «приблизно 7,8 мільйона українців виїхали до європейських країн у пошуках безпеки». Згідно з регіональним звітом ООН, близько 87% українських біженців – це жінки й діти [22]. Вимушена міграція вносить свої зміни майже до усіх сфер людського життя, а особливо – соціальної. Прагнучи безпеки для себе та своїх дітей жінки були вимушені лишити своє звичне життя позаду, отже сфера міжособистісних і соціальних зв'язків у таких умовах зазнала деяких змін.

Згідно з реєстрами PESEL, у листопаді 2022 року у Польщі перебувало приблизно 560 тисяч дорослих біженців з України та близько 460 тисяч дітей [1]. Проте, на квітень 2023 року, кількість біженців з України в Польщі зараз становить 950 тисяч осіб, з них 90% біженців – жінки та діти [1].

Проблема: У зв'язку з повномасштабним російським вторгненням на територію України та великою кількістю вимушеної міграції більшість біженок втратили постійний та звичний контакт з рідними та оточенням, були змушені адаптуватися у новому середовищі та зазнавати змін міжособистісних та соціальних зв'язків.

Об'єкт: соціальне оточення жінок з дітьми в умовах біженства.

Предмет: динаміка змін соціального оточення жінок з дітьми в умовах біженства.

Мета: Дослідити з використанням мапування динаміку змін соціального оточення жінок з дітьми в умовах біженства.

Завдання:

1) схарактеризувати нормативно-правову базу дослідження та виокремити інституції, які опиняються в соціальному оточенні жінок з дітьми в умовах біженства;

2) проаналізувати особливості та потреби жінок з дітьми в умовах біженства та виявити фактори, які можуть вплинути на динаміку змін соціального оточення жінок з дітьми в умовах біженства;

3) визначити етичні засади роботи з жінками з дітьми в умовах біженства;

4) проаналізувати еко-карту як метод мапування динаміки змін соціального оточення жінок з дітьми в умовах біженства та визначити основні її складові для використання в практичній частині;

5) дослідити динаміку змін соціального оточення жінок з дітьми в умовах біженства;

6) виявити фактори, що впливають на зміну соціального оточення жінок з дітьми в умовах біженства.

Цільова група: жінки з дітьми в умовах біженства.

Методи дипломного дослідження. Для розв'язання завдань було використано такі методи:

– *теоретичні:* аналіз, синтез, систематизація, зіставлення, класифікація науково-психологічних джерел інформації, що дозволило узагальнити та систематизувати погляди вчених на проблему, яка вивчається;

– *емпіричні:* метод мапування, метод інтерв'ю.

Структура кваліфікаційної роботи: робота складається зі вступу, розділу 1, розділу 2, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи складає 43 сторінок, 1 таблиця, 3 рисунки, 25 використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА ТА ТЕОРЕТИЧНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 Нормативно-правова база дослідження

Задля власної безпеки під час воєнної агресії з боку Росії українці мігрували здебільшого до найближчих прикордонних країн у складі Європейського Союзу.

За даними офіційного сайту Євросоюзу станом на 2023 рік кількість країн-членів становить 27, 4 з них межують з Україною, зокрема Польща, Словаччина, Угорщина та Румунія [23]. Саме Польща для багатьох стала першим пунктом призначення та тимчасовою домівкою: станом на 2023 рік «згідно з даними УВКБ ООН (Управління Верховного комісара ООН у справах біженців), зібраними від національних урядів, найбільше біженців зі статусом тимчасового захисту в Польщі – 1 млн 507,89 тис. Слідом йдуть Німеччина та Чехія, де кількість біженців, що зареєструвалися для тимчасового захисту, з України становила відповідно 1 млн 21,67 тис. і 462,41 тис.» [17].

Польща стала однією з перших країн, що відреагувала на російську агресію та запропонувала свою допомогу українцям починаючи ще з 24 лютого 2022 року. Відповідно до ст. 2 Закону Республіки Польща «Про надання допомоги громадянам України у зв'язку зі збройним конфліктом на території цієї держави» [25], біженці, які прибули у Польщу на законних підставах, мають право перебувати на території країни протягом 18 місяців від 24 лютого 2022 року (згодом термін був збільшений). Також перші місяці після початку повномасштабного вторгнення Польща відмінила усі «ковідні» обмеження та ускладнення на перетин кордону з домашніми тваринами.

Таким чином у вивченні нормативно-правової бази перебування українців за кордоном буде доцільно почати саме з аналізу законних підстав на перебування у Польщі.

Нормативно-правова база перебування українців у Польщі на період повномасштабного вторгнення. Польський закон про допомогу громадянам України у зв'язку зі збройним конфліктом на території Української держави «USTAWA z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa» [6] визначає особливі правила легалізації перебування громадян України, які прибули на територію Республіки Польща безпосередньо з території України у зв'язку з військовими діями, що ведуться на території держави.

Таким чином якщо особа є громадянином України або чоловіком/дружиною громадянина України без польського громадянства, і легально перетнула кордон з України до Польщі в період з 24 лютого 2022 року і має намір залишитися в Польщі, то вона має право на легальне перебування, користування послугами пункту прийому біженців, працевлаштування та допомогу пошуку роботи у центрі зайнятості, право на провадження підприємницької діяльності, безкоштовну медичну допомогу та освіту. Слід зазначити, що для набуття правомірного перебування на території Польщі людина має офіційно зареєструвати своє перебування шляхом отримання польського ідентифікаційного персонального номера PESEL.

Слід окремо зазначити про важливість персонального номера PESEL для громадян України що перебувають на території Польщі.

Особа, яка є жителем України, отримає номер PESEL, якщо вона є громадянином України, або є громадянином України та має Карту поляка, є членом найближчої родини громадянина України, який має Карту поляка, або є чоловіком/дружиною громадянина України, але не має громадянства України та прибув до Польщі з 24 лютого 2022 року безпосередньо з території України (з цього приводу триває зміна правил) у зв'язку з військовими діями, що проводяться на території цієї країни [1].

Номер PESEL необхідний для:

- 1) ведення бізнесу;
- 2) сімейних виплат, згадані в Законі «Про сімейну допомогу» від 28 листопада 2003 року та згідно з Законом «Про допомогу громадянам України згідно зі збройним конфліктом у цій країні» від 12 березня 2022 р. – сімейна допомога, надбавки до сімейної допомоги, одноразова допомога при народженні дитини, допомога по догляду, батьківська допомога;
- 3) допомоги по догляду за дитиною, про яку йдеться в Законі «Про державну допомогу на виховання дітей» від 11 лютого 2016 року, якщо батько чи мати проживає з дітьми на території Республіки Польща – 500 злотих на дитину щомісяця;
- 4) соціальні виплати, про які йдеться в положеннях, виданих на підставі ст. 187а Закону «Про підтримку сім'ї та прийомної сім'ї» від 9 червня 2011 р., якщо проживає з дітьми на території Республіки Польща – 300 злотих на початку навчального року;
- 5) сімейний доглядовий капітал, про який йдеться в Законі «Про сімейний доглядовий капітал» від 17 листопада 2021 року, якщо особа проживає з дітьми на території Республіки Польща, – допомога буде надана на другу та наступну дитину в сім'ї віком від 12 до 35 місяців життя;
- 6) виплату 1000 злотих на місяць протягом року або частинами по 500 злотих протягом двох років;
- 7) співфінансування знижки батьківської плати за перебування дитини в яслах, дитячому клубі чи закладі денного догляду, зазначені у ст. 64 Закону «Про опіку над дітьми віком до 3 років» від 4 лютого 2011 р., якщо особа проживає з дитиною на території Республіки Польща;
- 8) грошові та безготівкові виплати на умовах і відповідно до Закону «Про соціальну допомогу» від 12 березня 2004 року – постійна допомога, періодична допомога, цільова допомога, цільова допомога, соціальні роботи, кредитний квиток, внески на медичне страхування, матеріальна допомога, організація

похорон, спеціалізоване консультування, кризова інтервенція, притулок, харчування, необхідний одяг, послуги догляду за місцем проживання та в центрах підтримки, послуги спеціалізованого догляду за місцем проживання, перебування в будинку соціального захисту;

9) допомогу у вигляді одноразової грошової допомоги в розмірі 300 злотих на одну особу, призначена на утримання, зокрема на покриття витрат на харчування, одяг, взуття, засоби особистої гігієни та оплату житла.

Таким чином, створений Польщею персональний номер PESEL має безліч переваг та допомагає біженцям з України пристосуватися до життя за кордоном [12].

На сьогодні, в Польщі існує декілька програм та інституцій, які взаємодіють з біженцями з України та всіляко допомагають їм:

- Програма інтеграції для визнаних біженців у Польщі. Інтеграційна допомога включає: грошову допомогу, в тому числі на медичне страхування та вивчення польської мови; доступ до соціальних працівників та консультації спеціалістів, включаючи допомогу з пошуком житла; інформацію та підтримку зв'язку з іншими інституціями та діяльність, спрямовану на інтеграцію;

- UNHCR Польща – Допомога біженцям та шукачам притулку, яка має свою, безкоштовну консультаційну лінію УВКБ ООН (Управління Верховного комісара ООН у справах біженців) [4];

- Культурно-гуманітарне співробітництво України та Республіки Польща. Українсько-польське співробітництво у галузі культури та гуманітарної взаємодії регламентується існуючою договірною-правовою базою відносин і в цілому створює можливості для реалізації і розвитку ефективної співпраці у цій сфері [18];

- Офіс ЮНІСЕФ з питань реагування на потреби біженців в Польщі. Він займається підтримкою сімей, які були змушені виїхати з України, і захист прав кожної дитини в Польщі [5];

- Фонд ADRA Polska. Він відкрив інтеграційні центри у Варшаві, Любліні та Бидгощі для біженців з України [11].

Таким чином, проаналізувавши нормативно-правову базу дослідження, ми можемо сказати, що, на сьогодні, в країнах які допомагають біженцям з України, вона сформована достатньо та направлена на всебічну допомогу сім'ям, «зокрема, жінкам з дітьми в умовах біженства. Виконаний аналіз дозволяє на прикладі Польщі виокремити інституції, які опиняються в соціальному оточенні жінок з дітьми в умовах біженства.

1.2 Особливості та потреби жінок з дітьми в умовах біженства

Коли країну спіткає війна, людина замислюється над безпекою для себе та своїх близьких. Перебування в «гарячих точках» несе пряму летальну загрозу для громадян, саме тому велика кількість українців були змушені прийняти рішення про виїзд за кордон. Оскільки в Україні військовозобов'язані чоловіки підлягають призову у воєнний час, основною цільовою групою для евакуації стають, зокрема, жінки з дітьми, похилі люди та особи з інвалідністю. Таким чином пріоритет евакуації надається найуразливішим групам населення.

Згідно з витягів із доповіді Держдепартаменту занепокоєними ризиками торгівлі людьми, з якими стикаються в Україні ВПО внаслідок війни, за 2022 рік «За оцінками експертів, 90% осіб, які виїхали з території країни, це жінки та діти, і більш ніж половина дітей України – 4,3 мільйони із 7 мільйонів – були переміщені» [24]. Згідно з аналітичним звітом «Соціальна стійкість територіальних громад в умовах воєнного часу : спроможність до відновлення та розбудови» та дослідженням, представленим в ньому, яке було проведене Центром соціальних досліджень Сумського державного університету протягом вересня-листопада 2022 року, третині українських сімей довелося покинути рідний дім, рідних, через повномасштабне російське вторгнення, зокрема у

37,8% сімей виїхати хтось із членів сім'ї. Поряд з цим спостерігається тенденція повернення населення у громади, які не знаходяться в зоні бойових дій. Так, у 40% домогосподарств, члени яких виїжджали, наразі вже всі повернулись, і ще у 9% домогосподарств – повернулися не всі. Тобто половина сімей, які були розлучені через війну або повністю або частково воз'єдналися. У 32% домогосподарств, члени яких виїжджали, наразі планують повернутись. Тоді як члени 20% домогосподарств серед тих хто виїхав, взагалі не планують повертатись (у 13% домогосподарств члени сім'ї планують залишитись в інших країнах, і 7% – залишатись в іншому регіоні України [21]).

Дитина не може повноцінно дати собі раду без когось з родичів, або опікунів поруч, а якщо врахувати те, що чоловіки є військовозобов'язаними, у зв'язку з чим мають певні обмеження щодо переміщення, саме на матерів лягає відповідальність за безпеку та життя дитини, що є однією з причин пріоритетної евакуації жінок.

Цільовою групою роботи є жінки з дітьми в умовах біженства. Вони опинилися в ситуації розділення сім'ї. Таким чином евакуйовані опинилися розсіяно по багатьом країнам, в основному, країнам-членам Європейського Союзу. Жінки несуть відповідальність і за себе, і за своїх дітей, отже в рамках евакуації повинні думати не лише про базові потреби, а й про законні засади перебування на території іншої держави, виконати усі необхідні процедури та дотримуватися нормативно-правової бази країни що прийняла їх.

Міграційна платформа EWL суспільно з Центром Східноєвропейських студій Варшавського університету [13] розробили дослідження, з даних якого стало відомо, що середній вік біженців у Польщу становить від 26 до 45 років, що пов'язано не тільки з відносною мобільністю вказаної вікової категорії, а й з необхідністю захистити дітей від російської агресії (адже це середній вік людей з неповнолітніми дітьми).

В цьому ж дослідженні вказано, що 63% біженців планують працевлаштовуватися у Польщі, що свідчать про певні труднощі у догляді за дітьми, адже жінка повинна і працювати, і виховувати дітей самостійно, бо батько у більшості випадків лишився в Україні. Це говорить про те, що ринок праці в Польщі розширяє та надає свої можливості в тому числі, жінкам-біженкам з України. Вони шукають роботу, а тому планують певний час освоїтися і жити повноцінним життям за кордоном. Відповідно до звіту EWL тільки 20% з тих, хто шукає захист від російської агресії, забезпечені віддаленою роботою в Україні та засобами для існування. Багато інших або шукають роботу в Польщі, або вже працевлаштовані. Таким чином 17% біженців є висококваліфікованими працівниками, 15% – це освітяни, 14% – працівники сектора послуг, 7% – технічні спеціалісти, 5% – студенти, 2% – спеціалісти зі сфери ІТ, 1% – лікарі.

Деякі матері вирішують інтегрувати дітей у внутрішнє середовище нової країни та віддають їх до відповідних навчальних закладів за кордоном (це є обов'язковим етапом, коли дитина не навчається на дистанційній формі в Україні), проте також існують українки, які приймають рішення продовжити дитяче навчання в українських школах. В цьому їм допомагає можливість дистанційного навчання, але таким чином після роботи жінка повинна контролювати цей процес та допомагати у виконанні домашніх завдань, якщо мова йде про дітей, які за віком ще не можуть робити це самостійно.

Польське законодавство дозволяє дітям з України безкоштовно навчатися у школах, але зазначає, що навчання переважно йде саме польською мовою, що для біженців без попередньої спланованої підготовки по вивченню мови може стати великою проблемою. Саме тому на офіційному сайті Республіки Польща зазначено, що «для учнів, які недостатньо володіють польською мовою, школа організовує додаткові безкоштовні уроки польської мови. У школі також створюватимуться підготовчі факультативи» [3].

Таким чином жінки з дітьми, що зазнали необхідності переміщення за кордон, зокрема в Польщу, задля забезпечення власної безпеки та безпеки для своїх дітей, вимушені зіткнутися з низкою процедур та проблем, перш ніж повноцінно інтегруватися у життя в новому суспільстві.

Таким чином, фактори, які ми беремо до мапування включають: працевлаштування за кордоном, догляд за дітьми в поєднанні з роботою, влаштування дитини до навчального закладу за кордоном.

Окрім зазначених факторів, нами було досліджено та проаналізовано опитування, проведеного серед мігрантів з України в листопаді 2022 року – як серед біженців, так і осіб, які приїхали до Польщі ще до війни. Результати бралися лише від опитаних жінок, які прибули до Польщі після 24 лютого 2022 року [14]:

1) серед усіх мігрантів з України переважають особи з вищою освітою (це говорить про те, що їм буде не складно почати «нове» життя та знайти достойну їм роботу за кордоном);

2) з початком війни серед біженців помітно зменшилася частка осіб старше 60 років (що говорить ще раз про те, що люди похилого віку залишилися у своїх домівках попри війну);

3) у 65% опитаних було недостатнє знання польської мови і не велике бажання її вивчати (це може говорити про те, що вони все ж планують залишатися за кордоном не довго, це доказано наступним питанням);

4) 19% біженців – жінок дали відповідь, що планують залишатися за кордоном назавжди.

Саме ці фактори бралися до уваги при проведенні інтерв'ю з жінками-біженками у практичній частині даного дослідження.

1.3 Етичні засади роботи з жінками з дітьми в умовах біженства

Етичні засади роботи з жінками з дітьми в умовах біженства є надзвичайно важливими для забезпечення гідного та безпечного середовища для цієї уразливої групи осіб. Основні етичні принципи, які слід дотримуватися в роботі з жінками з дітьми в умовах біженства, включають [20, 22]:

- **достоїнство та повага:** необхідно поважати права, гідність та культурні цінності жінок з дітьми, надавати їм можливість висловити свої потреби та думки і приймати їх з повагою;

- **безпека:** забезпечення безпеки жінок з дітьми є найважливішим аспектом. Необхідно створити безпечне середовище, де вони можуть відчувати захищеними і безпечними;

- **на користь:** робота з жінками з дітьми в умовах біженства повинна бути спрямована на їхню допомогу та благо. Необхідно діяти у їхньому найкращому інтересі, уникати будь-якої форми зловживання або експлуатації;

- **інклюзія та рівність:** всі жінки з дітьми, незалежно від їхнього походження, національності, релігії або інших характеристик, мають право на рівні можливості та рівність обравши своє місце проживання. Робота з ними має бути базована на принципах інклюзивності, що враховує їхні унікальні потреби та забезпечує їхню участь в прийнятті рішень та доступ до ресурсів;

- **конфіденційність та приватність:** необхідно забезпечувати конфіденційність і приватність жінок з дітьми, зберігати їхню інформацію у відповідності до встановлених стандартів і законів;

- **справедливість та солідарність:** важливо діяти справедливо та демонструвати солідарність з жінками з дітьми в умовах біженства. Це означає надання рівних можливостей, доступу до ресурсів та підтримки їхніх прав;

- справедливість і рівність: забезпечення рівних можливостей і прав для всіх жінок з дітьми без дискримінації за будь-якої ознаки, такої як стать, раса, національність, релігія тощо;
- захист і безпека: забезпечення безпечних умов проживання та надання захисту від будь-якої форми насильства, зловживання чи експлуатації;
- доступ до основних потреб: забезпечення доступу до основних потреб, таких як харчування, проживання, медична допомога, освіта та соціальні послуги;
- приватність і конфіденційність: забезпечення поваги до приватного життя та конфіденційності інформації жінок з дітьми, захист особистих даних та виключення будь-якої форми недозволеного доступу до них;
- участь та емпвауермент: забезпечення можливості активної участі жінок з дітьми в прийнятті рішень, які стосуються їх життя та добробуту, а також надання необхідної підтримки для їх емпвауерменту;
- справедливість гендерної рівності: забезпечення рівних можливостей для жінок і чоловіків, включаючи забезпечення доступу до освіти, здоров'я, працевлаштування та участі в прийнятті рішень;
- культурна врахованість: повага до різноманітності культур, традицій та цінностей жінок з дітьми, забезпечення культурної врахованості та прийняття культурно чутливих підходів у наданні підтримки;
- професійна компетентність: забезпечення належної підготовки, навичок і компетенцій у роботі з жінками з дітьми в умовах біженства, а також постійного професійного розвитку і самоосвіти.

Ці етичні засади відображають загальноприйняті стандарти та принципи, які допомагають забезпечити захист, підтримку та гідне ставлення до жінок з дітьми в умовах біженства. Вони мають бути основою для розроблення програм та практик, спрямованих на підтримку цієї уразливої групи людей.

Враховання цих етичних засад у роботі з жінками з дітьми в умовах біженства допомагає створити сприятливе середовище, де їм надаються необхідна допомога, підтримка та захист, що сприяє їхньому фізичному та психологічному благополуччю.

1.4 Еко-карта як метод мапування динаміки змін соціального оточення жінок з дітьми в умовах біженства

Еко-карта (або еко-мапа) – це графічне зображення, яке показує всі системи, що діють у житті людини, схематичне зображення особистісних та соціальних відносин між людиною, її сім'єю чи оточенням. Еко-карти використовуються в індивідуальному та сімейному консультуванні в рамках соціальної роботи та деяких інших професій. Зазвичай вони є способом відображенням теорії систем у спрощеному вигляді, на який можуть дивитися як соціальний працівник, так і клієнт під час сесії.

Кевін Лінч (Kevin Lynch): американський архітектор та планувальник, відомий своїми дослідженнями в галузі визначення та аналізу об'єктів міського середовища. Він розробив концепцію «екологічного образу», яка зосереджується на сприйнятті та взаємодії людей з їхнім оточенням [5].

Вільям Бунджер (William Bunge): американський географ, який впровадив концепцію «екологічних карт» для аналізу взаємозв'язків між людьми та середовищем. Він використовував географічні методи для вивчення соціальних проблем, таких як розселення та нерівномірний доступ до ресурсів.

Кевін Фокс Готтман (Kevin Fox Gotham): соціолог, який вивчає вплив глобалізації на місцеві спільноти та соціальні динаміки. Він застосовує концепцію еко-карт для аналізу змін в соціальному та економічному оточенні місцевих спільнот [5].

Екологічні карти, або еко-мапи, були розроблені соціальною працівницею Енн Гартман у 1975 році як засіб зображення екологічної системи, яка охоплює сім'ю та людину.

Основними перевагами еко-мапи є візуальне моделювання зв'язків між членами родини та навколишнім середовищем, здатність схематично позначити різні «потоки» настрою, взаємозв'язків чи конфліктів, інформації та ресурсів. Еко-карта зображує сім'ю чи людину в її життєвому просторі та надає огляд родини, дозволяє скласти образну уяву та розуміння в їх ситуації зсередини та оточення, даючи змогу розгледіти родину як систему, що переплітається з ще кількома такими ж системами.

Еко-карта, як метод роботи соціального працівника, може бути складена як самостійно, так і разом з клієнтом. Таким чином даний інструмент допомагає не лише схематично зобразити та зрозуміти модель взаємозв'язків клієнта, а й покращити рівень взаєморозуміння соціального робітника з людиною. Це також зазначено у роботі соціальної працівниці та дослідниці Александри Калікс [2].

Як спосіб діагностики ситуації людини, такі інструменти як еко-карта можуть допомогти спеціалісту зібрати та організувати дані задля кращого розуміння контексту різних аспектів зображених на карті.

При розробленні еко-мапи родина або окрема особа схематично розміщується в центрі аркуша у вигляді кола. Початок еко-мапи складається з намальованого кола, навколо якого зазначено своє середовище, таке як робота, діти, школа, родина, релігія, відпочинок і друзі. Кола можна малювати будь-якого розміру, і цей розмір може вказувати на вплив намальованої сфери на життя людини. Кола поєднано лініями, які зображують якість зв'язків між сферами.

Еко-карта, якщо використовується як інструмент оцінки, дає спеціалісту зрозуміти, де можуть знадобитися зміни з системами навколишнього середовища для забезпечення покращення взаємодії для особи чи сім'ї.

Спираючись на це, дана методика допомагає працівникам визначити ресурси та втручання, необхідні для вирішення багатьох сімейних та індивідуальних стресових факторів.

Основними перевагами еко-мапи є її візуальне моделювання з'єднань між особою\родиною та навколишнім середовищем, здатність демонструвати потік енергії в обидва напрямки, тобто від особи\родини до середовища і навпаки, і можливість зображення будь-яких видів стосунків.

Зазвичай загальні зображення включають прямі лінії, що вказують на міцні зв'язки; пунктирні лінії означають більш слабкі відносини; посічені лінії, які вказують на стресові стосунки і стрілки, що вказують на перебіг відносин між «колами». Ці стрілки можуть бути в обох напрямках або в одну сторону залежно від потоку енергії у відносинах.

Проведення оцінки еко-системи дозволяє фахівцю зібрати дані про взаємодіючі «екологічні системи».

Генограма, яка охоплена в еко-мапі організовує сімейні події та дані розвитку, які можуть вплинути на поточний характер взаємодії.

Генограма, в свою чергу, це своєрідна карта історії родини, на якій за допомогою спеціальних символів описано стосунки та події, що трапились з представниками різних її поколінь. Генограма допомагає побачити свій рід зі всіма його процесами, закономірностями, протиріччями, унікальним досвідом пращурів [19].

Обговорення еко-мапи як інструмент соціального працівника надає можливість для кращого розуміння для прийняття себе з боку клієнта, надає можливість об'єктивно розділити та зрозуміти всі взаємозв'язки, їх вплив на особу та один на одного.

Окремо слід розглянути, що еко-мапа враховує модель Бронфенбреннера, за якою екологія розвитку людини складається з чотирьох концентричних екологічних підсистем [19].

У джерелі зазначено «Можна сказати, що теорія У. Бронфенбреннер являє собою розробку концепції соціальної ситуації розвитку в зарубіжній психології. Аналізуючи соціальну ситуацію розвитку, він підкреслював чотири її найбільш важливих складових: діяльність дитини, соціальні ролі, з якими вона стикається, і міжособистісні відносини, в які вона вступає» [19].

Таким чином, за використанням даної моделі, метод еко-мап враховує екологічне середовище розвитку людини, яке складається з чотирьох систем, а саме:

- 1) мікросистема – сім'я дитини;
- 2) мезосистема – дитсадок, школа, двір, квартал проживання;
- 3) екзосистема – дорослі соціальні організації;
- 4) макросистема – культурні звичаї країни, цінності, звичаї та ресурси.

Методика еко-мап являє собою мезорівень, тобто мережі особистих установок, у яких ми живемо, екзорівень – більші інститути суспільства, які впливають на наші особисті системи, непередбачені ситуації, які залучені в екосистему клієнта. На мікрорівні інформація або прямий контакт віч-на-віч надається в оцінці взаємодії, такі як дані про гендерні ролі, розподіл влади, становище особи та сім'ї у соціальній структурі, що визначається віком, статтю, расою, етнічністю, соціальним класом, статтю, орієнтацією та професією.

Висновки до першого розділу

1. Проаналізувавши нормативно-правову базу дослідження, ми виявили, що Польща, тобто країна з якою межує Україна, сприяла всебічній допомозі біженцям з України під час російського вторгнення. Ми проаналізували Польщу як країну, яка всіляко намагається допомагати біженцям з України, так як вона була однією з перших країн, що відреагувала на російську агресію та запропонувала свою допомогу українцям починаючи ще з 24 лютого 2022 року. Нормативна база Польщі заклала в собі достатньо законодавчих документів, які мають на меті допомагати українцям, а саме: Польський закон про допомогу громадянам України у зв'язку зі збройним конфліктом на території Української держави «USTAWA z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa». Також, в Польщі було створено польського ідентифікаційного персонального номера PESEL, який допомагає Українцям отримувати допомогу, роботу, житло та інше. Діють інституції: Програма інтеграції для визнаних біженців у Польщі; UNHCR Польща; Культурно-гуманітарне співробітництво України та Республіки Польща; Офіс ЮНІСЕФ з питань реагування на потреби біженців в Польщі; Фонд ADRA Polska.

2. Цільова група дослідження – це жінки з дітьми в умовах біженства. В Україні військовозобов'язані чоловіки підлягають обов'язковому призову у воєнний час. Саме жінки опинилися в ситуації розділення сім'ї (ситуація коли батька мобілізували до лав Збройних Сил України, а мати з дитиною – евакуювалися; батьки жінки лишились, а вона була вимушена виїжджати заради безпеки власних дітей). Саме через це, жінки з дітьми, що зазнали необхідності переміщення за кордон, зокрема в Польщу, задля забезпечення власної безпеки та безпеки для своїх дітей, вимушені зіткнутися з низкою процедур та проблем, перш ніж повноцінно інтегруватися у життя в новому суспільстві. При цьому

факторами, які можуть вплинути на динаміку змін соціального оточення жінок з дітьми в умовах біженства є: відокремлення від родини, економічні труднощі, доступність послуг, стрес та емоційний дисбаланс, доступ до освіти та зайнятості, підтримка та ресурси.

3. Проаналізовано, що еко-карта (або еко-мапа) – це графічне зображення, яке показує всі системи, що діють у житті людини, схематичне зображення особистісних та соціальних відносин між людиною, її сім'єю чи оточенням. Основними перевагами еко-мапи є її візуальне моделювання з'єднань між особою\родиною та навколишнім середовищем, здатність демонструвати потік енергії в обидва напрямки, тобто від особи\родини до середовища і навпаки, і можливість зображення будь-яких видів стосунків. Виділеними типовими елементами, що визначають структуру еко-карти соціального оточення жінок з дітьми в мовах біженства можна розглядати родину, організації та неприбуткові організації, урядові установи, емоційний стан особистості, школа та освітні заклади, центри соціального обслуговування, медичні заклади.

РОЗДІЛ II. ПРОЦЕС МАПУВАННЯ ДИНАМІКИ ЗМІН СОЦІАЛЬНОГО ОТОЧЕННЯ ЖІНОК З ДІТЬМИ В УМОВАХ БІЖЕНСТВА

2.1 Організація процесу мапування

Під час аналізу динаміки змін соціального оточення жінок з дітьми в умовах біженства шляхом мапування, дослідження включало наступні кроки:

1) вибір методу мапування: можна використовувати різні методи мапування, такі як сімейні дерева, графіки, діаграми або інші візуальні засоби, які найкраще відповідають вашим дослідницьким питанням і цілям. В нашому випадку, ми використали метод еко-карт;

2) визначення ключових компонентів, інституцій, факторів та структурних елементів: нами було обрано основні аспекти міжособистісних і соціальних зв'язків, які були зображені на мапі, зокрема: емоційні зв'язки, рольові функції, структура сім'ї, рівень підтримки тощо;

3) збір даних: нами було здійснено дослідження та зібрано необхідні дані для мапування. Було використано метод інтерв'ю з жінками-біженками;

4) визначення категорій та зв'язків: нами було створено категорії, які відображають основні елементи особистісних зв'язків. Потім встановлено зв'язки між цими категоріями, враховуючи їхню природу, напрямок та інтенсивність;

5) створення мапи: в нашому випадку, було використано еко-карту для візуалізації даних. Також, було представлено особистісні зв'язки у формі візуальних моделей, які відображають взаємозв'язки та зміни в цих зв'язках;

б) аналіз та інтерпретація результатів: ми дослідили мапу, проаналізували зв'язки, зміни та тенденції, які вона демонструє. Розглянули, як біженство впливає на соціальне оточення жінок з дітьми, інтерпретували знайдені особливості.

Таким чином, здійснення створення еко-карти відбувалося в такі етапи.

Спочатку нами було визначено ціль створення еко-карти: вивчення змін соціального оточення матері з дітьми в умовах біженства та виявлення факторів, що впливають на ці зміни.

Наступним етапом було вибір методів збору даних: в нашому випадку, це було інтерв'ю. Вибір учасників: нами було визначено критерії відбору учасників, які були або є жінками біженцями з дітьми. Також, нами було враховано різні категорії, такі як вік, культурні особливості, досвід біженства тощо.

Одним з головних етапів, ми вважаємо було, збір даних: використавши обрані методи збору даних, проводячи інтерв'ю. Було збережено записи інтерв'ю в безпечному й конфіденційному форматі.

Під час аналізу даних, ми відшукували, теми, закономірності та зв'язки щодо змін соціального оточення жінок з дітьми в умовах біженства. Використовували як кількісний, так і якісний аналіз даних для отримання глибокого розуміння досліджуваної проблематики.

Візуалізація даних: нами було розроблено еко-карту, використовуючи відповідні символи, кольори та зв'язки для представлення отриманих результатів. Застосувавши різні формати: діаграми, схеми, графіки, для ясного відображення динаміки змін соціального оточення.

Два останніх, взаємопов'язаних етапи склалися з інтерпретації та висновків: проаналізувавши еко-карту, ми зробили висновки про зміни в соціальному оточенні жінок з дітьми в умовах біженства. Було виділено ключові фактори, які впливають на ці зміни, та сформульовано рекомендації щодо покращення соціальної підтримки для цієї групи.

Ми також пам'ятаємо, що, створення еко-карти має бути внутрішньо збалансованим процесом, який враховує потреби та думки учасників

дослідження. Також слід пам'ятати про етичні аспекти, зокрема конфіденційність та безпеку даних учасників.

Таким чином, інтерв'ю проводилося онлайн за запланованим опитувальником, котрий складався виходячи з теоретичної частини роботи (Додаток Б).

Мета проведення інтерв'ю полягає в зборі інформації для створення екокарти, яка відображатиме взаємозв'язки та зміни у соціальному оточенні цих жінок.

Основними етапами при організації інтерв'ю були:

- підготовчий етап (пов'язаний із вивченням проблеми, розробкою та складанням анкети, яка використовувалася як допоміжний матеріал);
- оперативний етап (до нього входить безпосереднє інтерв'ю. У ньому взяли участь 12 жінок-біженок);
- підсумковий етап (аналіз та обробка отриманих результатів внаслідок проведення інтерв'ю).

Ця анкета допомогла нам зібрати інформацію про особистісні зв'язки, соціальне середовище та ресурси, які впливають на динаміку змін в умовах біженства. Нами було забезпечено конфіденційність даних та надано можливість відповідачам відмовитися від відповіді на будь-які питання, якщо вони не почувуються комфортно.

Аналізуючи відповіді на перше питання (загальне), котре складалося з трьох підпунктів: «Ім'я», «Вік», «Сімейний статус», можна сказати, що цільова аудиторія складалася з жінок, яким не має більше 45 років (рис. 2.1).

Більшість жінок має вік 38-45, проте, вік менше 20 складає 0%, та вік 20-25 складає лише 17% від 100%.

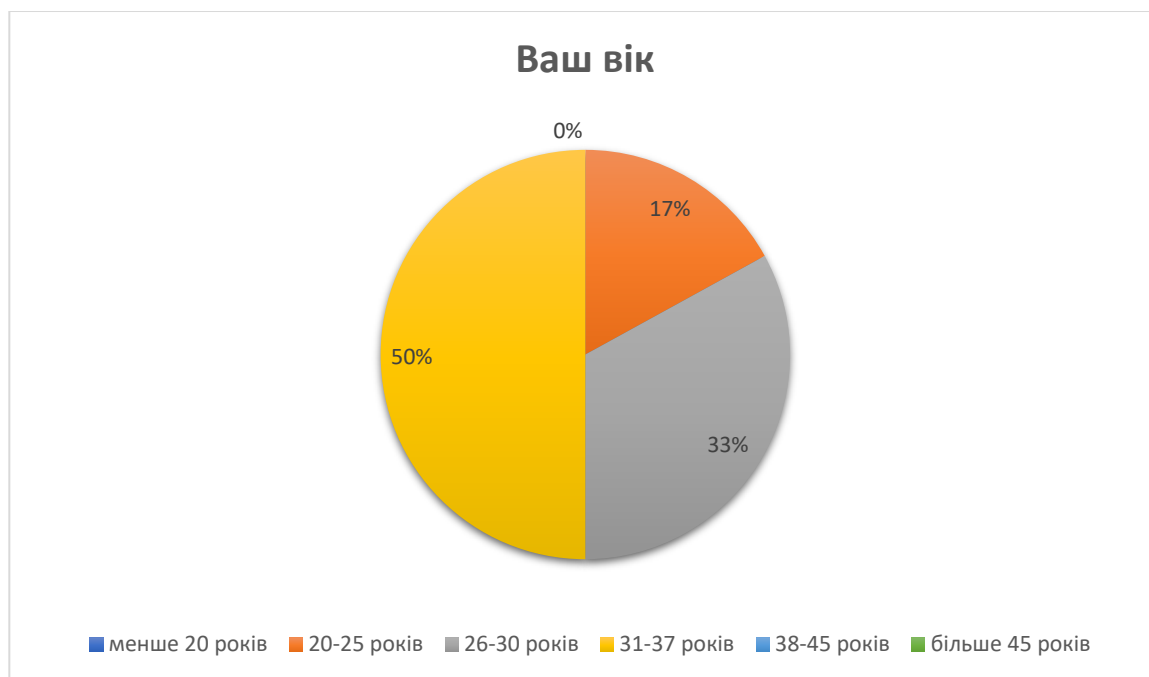

Рисунок 2.1 Вікова характеристика жінок-біженок, які взяли участь в інтерв'ю

Далі нами було проаналізовано сімейний статус жінок, які взяли участь у інтерв'ю, для того, аби проаналізувати чи «тримає» їх щось в Україні чи є в них певна мотивація до повернення (рис.2.2).

Рисунок 2.2 Сімейний статус жінок-біженок, які взяли участь в інтерв'ю

Як видно з діаграми, 41% жінок одружені та мають чоловіка, що може говорити про те, що в них є «до кого повертатися», на них чекають вдома. Проте, 17% жінок є вдовими, саме цей відсоток скоріше за все буде прагнути повернутися додому, через те, що їх чоловіки залишилися назавжди на українській землі, захищаючи її.

Також, не одружених жінок є 25%, саме ці жінки можуть залишитися за кордоном, якщо їх не тримає вдома інший «магніт» (родина, людина за якою потрібно доглядати, великий вплив друзів).

Після загальних питань, інтерв'ю розділилося на декілька блоків, щоб ми могли дослідити такі блоки:

- 1) досвід біженства;
- 2) особистісні зв'язки;
- 3) соціальне середовище;
- 4) доступ до ресурсів;
- 5) емоційний стан;
- 6) майбутні плани та мрії;
- 7) освіта;
- 8) працевлаштування;
- 9) родина;
- 10) додаткові коментарі або спостереження.

2.2 Виявлення факторів, що впливають на зміну соціального оточення

Нами було створено еко-карту за результатами інтерв'ювання всіх жінок, які брали участь в дослідженні, щоб побачити, які моменти переважають як елементи, що впливають на зміну соціального оточення.

Виходячи з цього, ми виокремили головні фактори впливу (див. табл. 2.1).

Таблиця 2.1 Фактори впливу на зміну соціального оточення жінок з дітьми в умовах біженства

№	Фактор	Характеристика фактору
1	Досвід біженства	У більшості жінок, які брали участь у інтерв'ю була не одна практика біженства (з 2014 року вони також вважалися внутрішніми переселенцями, а згодом біженцями)
2	Працевлаштування	У 61% жінок є постійна робота за кордоном, яка дає певний прибуток
3	Освіта дітей	У 47% жінок діти навчаються в новій, закордонній школі (у деяких жінок діти навчаються онлайн)
4	Емоційний стан	У 61% жінок слабкий емоційний стан, вони емоційно виснажені, звертає на себе увагу те, що в цьому відсотку всі жінки-вдови та одружені жінки, так як їх чоловіки на разі в Україні

Отже, проведене інтерв'ю жінок з дітьми в умовах біженства дало нам певні результати, які були використані при створенні моделі еко-карти соціального оточення жінок з дітьми в умовах біженства.

На основі проведеного нами інтерв'ю з жінками-біженками, ми створили модель типової еко-карти щодо опису динаміки змін особистісних зв'язків жінок з дітьми в умовах біженства (рис. 2.3).

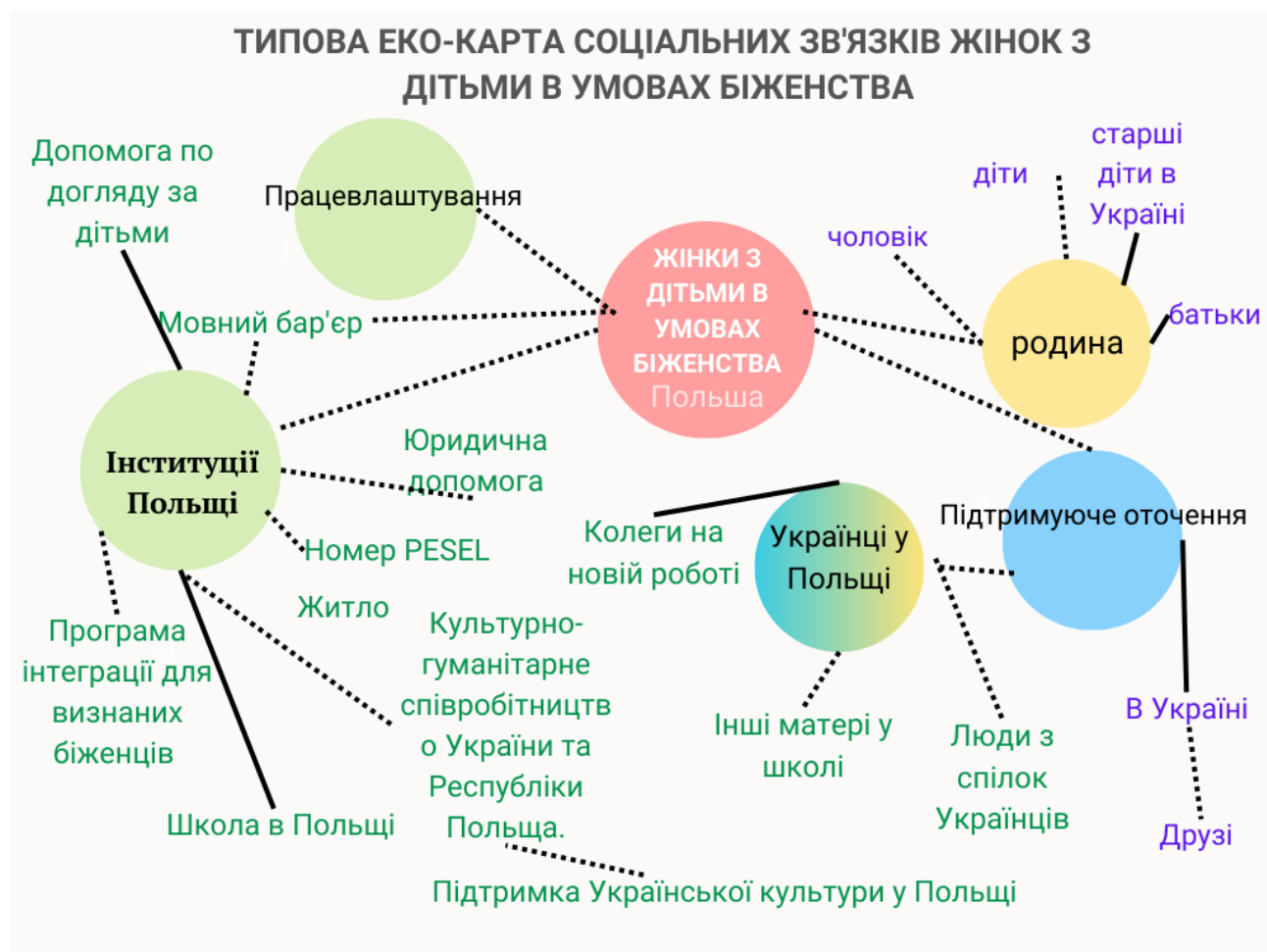

Рисунок 2.3 Еко-карта динаміки змін особистісних зв'язків жінок з дітьми в умовах біженства.

Отже, на типовій еко-карті ми позначаємо таке:

- 1) жінки з дітьми в умовах біженства (Польща) – позначка цільової аудиторії;
- 2) працевлаштування – соціальні зв'язки та соціальне оточення, пов'язані з роботою;

3) інституції Польщі – визначені шляхом аналізу нормативно-правових засад інституції, що наляють підтримку для перебування жінок з дітьми в умовах біженства в Польщу;

4) родина – родинні зв'язки цільової аудиторії;

5) підтримуюче оточення – неродинні зв'язки, що близькі для жінок;

6) українці в Польщі – спільнота українців за кордоном, зокрема у Польщі, які дотичні до соціальних зв'язків цільової аудиторії.

У центрі моделі еко-карти – жінки-біженки з дітьми, а навкруги від них зображені суб'єкти, які можуть виступати в ролі соціального оточення за кордоном.

Еко-карта є одним із методів соціальної діагностики, за допомогою якої можливе моделювання ситуації. Метою моделі нашої еко-карти є – схематичне зображення соціального оточення біженок, які живуть в Польщі та визначення суб'єктів підтримуючого середовища даної категорії людей.

Ми створили модель еко-карти соціального оточення для людей, які живуть за кордоном як біженці, адже за допомогою неї можлива візуалізація соціальних відносин між людиною, та суб'єктів, які можуть виступати в ролі підтримуючого середовища для таких людей.

Дивлячись на модель еко-карти ми бачимо, що до підтримуючого середовища людей, які живуть в Польщі, як біженці було віднесено:

- медичні та соціальні установи які призначені для Українців;
- родина (діти, які зараз з мамою) та рідні які залишилися в Україні;
- найближчі друзі;
- робота (нове працевлаштування);
- освіта дітей за кордоном (тобто, освітні установи);
- інституції;
- емоційний стан самої жінки;
- майбутні плани та мрії біженок.

До нашої моделі еко-карти віднесені суб'єкти, які можуть виступати в ролі підтримуючого середовища. Наприклад, до таких суб'єктів ми віднесли родину, адже зазвичай вона складається з близьких людей, які оточують та можуть підтримувати людину, навіть якщо вона знаходиться далеко. Також до такого середовища ми включили найближчих друзів, адже найчастіше з ними наявні довірливі відносини і такі друзі також можуть підтримувати людину.

Інституції, в тому числі медичні та соціальні установи напряму пов'язані з біженцями, адже вони безпосередньо надають медичні та соціальні послуги таким категоріям людей, за кордоном, внаслідок цього вони можуть також надавати підтримку різного виду, саме тому вони віднесені до суб'єктів підтримуючого середовища. Але в свою чергу ми наголошуємо на тому, що кожен суб'єкт, який виступає в ролі підтримуючого середовища по своєму в залежності від ситуації впливає на людину. В загальному підтримуюче середовище допомагає людині адаптуватися та прийняти факт переселення, а також підтримувати її у боротьбі внутрішніми та зовнішніми подразниками.

Внаслідок того, що кожен суб'єкт по-своєму впливає на жінку-біженку і між ними можуть бути різні відносини в залежності від ситуації, то на самій моделі ми не відображали взаємозв'язки між суб'єктами та об'єктом. Так як це не є доцільним.

До умовних позначень моделі еко-карти були занесені різні лінії, які допомагають схематично все відобразити:

- суцільна товста лінія означає важливі або тісні зв'язки;
- пунктирна лінія – слабкі або незначні зв'язки;
- лінія, перекреслена рисками, означає стресові або конфліктні відносини;
- суцільна товста лінія з стрілочками – обмін стосунками.

Динаміку змін соціального оточення жінок з дітьми ми відобразили за допомогою кольорового позначення суб'єктів: синій колір – зв'язки, здобуті в Україні, зелений колір – зв'язки, здобуті в Польщі.

Розроблена нами модель еко-карти особистісних зв'язків є необхідною складовою стратегії допомоги жінкам-біженкам, вона дає змогу задіяти в підтримуючий процес максимальну кількість суб'єктів, які можуть виступати в ролі підтримуючого середовища.

Суб'єктів підтримуючого середовища, як це було виявлено на основі інтерв'ю, представляють як державні так і недержавні установи. Розроблена нами модель еко-карти соціального оточення представляється дієвою складовою стратегії допомоги людям, які живуть за кордоном як біженці, вона дає змогу задіяти в підтримуючий процес максимальну кількість суб'єктів, які можуть виступати в ролі підтримуючого середовища.

Таким чином, ми можемо спостерігати, що динаміка змін особистісних зв'язків жінок з дітьми в умовах біженства є складною та багатогранною. Вона залежить від багатьох факторів, включаючи контекст біженства, індивідуальні особливості та підтримку, яку отримують жінки та діти. Розуміння цих змін може допомогти в розробці ефективних програм та підходів до підтримки жінок та дітей в умовах біженства.

2.3 Рекомендації щодо практики соціальної підтримки жінок з дітьми в умовах біженства

Надаючи рекомендації щодо практики соціальної підтримки жінок з дітьми в умовах біженства, важливо враховувати їх особливі потреби та уразливість. Таким чином, на основі результатів еко-карти, що відображає динаміку змін особистісних зв'язків жінок з дітьми в умовах біженства, можна сформулювати наступні рекомендації щодо практики соціальної підтримки:

- забезпечення доступу до психологічної підтримки: ураховуючи посттравматичний стрес, якому підлягають жінки та діти в умовах біженства, необхідно забезпечити доступ до психологічної підтримки та терапії. Це може

включати надання консультацій, групових занять або психологічних програм, спрямованих на подолання травматичних наслідків;

- розвиток соціальних мереж підтримки: сприяти формуванню та розвитку соціальних мереж підтримки для жінок з дітьми в умовах біженства. Це можуть бути групи ровесників, місцеві спільноти, організації, які надають допомогу та захист, а також мережі менторства для жінок і дітей;

- підтримка ролі матері та розвиток навичок батьківства: забезпечення доступу до навчальних програм та підтримки, спрямованих на розвиток навичок батьківства та створення позитивних батьківських практик. Це допоможе жінкам зміцнити свою роль матері, розуміти потреби своїх дітей та ефективно спілкуватися з ними в умовах біженства;

- соціально-економічна підтримка: забезпечення доступу до соціальних та економічних послуг для жінок з дітьми, що перебувають в умовах біженства. Це можуть бути фінансова допомога, професійна підготовка, пошук роботи або можливості підприємництва, що допоможуть жінкам забезпечити стабільний дохід та незалежність;

- розбудова інклюзивних спільнот: пропаганда толерантного та інклюзивного середовища, яке приймає жінок з дітьми в умовах біженства. Необхідно створювати сприятливі умови для їх інтеграції в нове середовище, забезпечувати доступ до освіти, медичних послуг та інших ресурсів, а також боротися зі стигмою та дискримінацією.

Ці рекомендації спрямовані на створення сприятливих умов для жінок-біженців та їх дітей, що допоможе їм забезпечити безпеку, захист, стабільність та можливості через розбудову соціального оточення для розвитку у новому середовищі. Вони становлять основу для розробки практик соціальної підтримки жінок з дітьми в умовах біженства, та спрямовані на створення безпечного та сприятливого середовища для жінок та їхніх дітей, де їм

надаються необхідні ресурси та можливості для розвитку, самореалізації та соціальної інтеграції.

Висновки до другого розділу

1. Нами було організовано інтерв'ю, яке проводилося онлайн за запланованим опитувальником, котрий складався виходячи з теоретичної частини роботи. Мета проведення інтерв'ю полягає в зборі інформації для створення еко-карти, яка відобразить взаємозв'язки та зміни у соціальному оточенні жінок з дітьми в умовах біженства.

2. На основі проведеного інтерв'ю з жінками-біженками ми створили модель еко-карти щодо динаміки змін соціального оточення жінок з дітьми в умовах біженства. Карта поєднує в собі підтримуюче середовище для людей, які живуть за кордоном як біженці, адже за допомогою неї можлива візуалізація соціальних відносин між людиною, та суб'єктів, які можуть виступати в ролі підтримуючого середовища для таких людей. У центрі моделі еко-карти розміщено позначку жінки-біженки з дітьми, а навкруги від них зображені суб'єкти, які можуть виступати в ролі підтримуючого середовища.

Виходячи з результатів нами було створено та надано рекомендації щодо практики соціальної підтримки жінок з дітьми в умовах біженства. А саме: забезпечення доступу до психологічної підтримки, розвиток соціальних мереж підтримки, підтримка ролі матері та розвиток навичок батьківства, соціально-економічна підтримка, розбудова інклюзивних спільнот.

ВИСНОВКИ

Виходячи з поставлених завдань, ми дійшли таких висновків.

1. Схарактеризували нормативно-правову базу дослідження. Важливим закон в Польщі щодо українських біженців є Закон про допомогу громадянам України у зв'язку зі збройним конфліктом на території Української держави «USTAWA z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa». Також, закони Польщі: Закон «Про сімейну допомогу», Закон «Про допомогу громадянам України згідно зі збройним конфліктом у цій країні»; Закон «Про державну допомогу на виховання дітей»; Закон «Про підтримку сім'ї та прийомної сім'ї»; Закон «Про сімейний доглядовий капітал», та ін. Проаналізувавши нормативно-правову базу дослідження, ми можемо сказати, що на сьогодні в країнах, які допомагають біженцям з України, вона сформована достатньо та направлена на всебічну допомогу жінкам з дітьми в умовах біженства.

2. Проаналізували особливості та потреби жінок з дітьми в умовах біженства:

- сімейний статус: жінки з дітьми в умовах біженства можуть мати різний сімейний статус, включаючи наявність партнера/чоловіка та дітей. Це важливий аспект, який може впливати на їхні особистісні зв'язки та потреби;

- зміни в сімейних стосунках: біженство може призвести до значних змін в сімейних стосунках. Жінки з дітьми можуть стикатися з розлукою, втратою або розривом зв'язків унаслідок конфліктів або розриву звичного соціального середовища;

- потреба в підтримці: жінки з дітьми в умовах біженства можуть відчувати потребу у підтримці, особливо з боку родини, друзів та спільноти. Це може стосуватися емоційної підтримки, допомоги у догляді за дітьми або надання ресурсів для виживання;

- соціальна ізоляція: біженство може призводити до соціальної ізоляції жінок з дітьми. Вони можуть втратити зв'язок зі своєю рідною спільнотою та друзями, що може негативно вплинути на їхні особистісні зв'язки та психологічний стан;

- доступ до ресурсів: жінки з дітьми в умовах біженства можуть мати обмежений доступ до основних ресурсів, таких як освіта, медична допомога та житло. Це може створювати виклики для забезпечення належного догляду за дітьми та збереження здоров'я сім'ї;

- потреба у стабільності: жінки з дітьми в умовах біженства можуть має потребу у стабільності та безпеці для себе та своїх дітей. Це може включати забезпечення житла, роботи, навчання та захисту від насильства.

Загальнім висновком є те, що жінки з дітьми в умовах біженства стикаються з унікальними викликами та потребами у підтримці, доступі до ресурсів та збереженні стабільності. Розуміння цих особливостей може сприяти розробці програм та інтервенцій, спрямованих на підтримку цієї уразливої групи жінок.

3. Проаналізували еко-карту як метод мапування та визначили, що еко-карта є ефективним методом мапування динаміки змін особистісних зв'язків жінок з дітьми в умовах біженства. Цей метод дозволяє візуалізувати та систематизувати інформацію про соціальне оточення, взаємозв'язки та зміни, що відбуваються у житті цих жінок. Еко-карта допомагає виявити основні фактори, які впливають на особистісні зв'язки жінок з дітьми, включаючи родину, спільноту, доступ до ресурсів та підтримку.

4. Визначили етичні засади соціальної роботи з жінками з дітьми в умовах біженства: достоїнство та повага, користь, інклюзія, конфіденційність та приватність, справедливість, солідарність і рівність, захист і безпека, доступ до основних засобів задоволення потреб, участь та емпатермент, гендерна рівність, врахування культурних особливостей, професійна компетентність.

5. Розроблення еко-карти відбувалося в такі етапи: визначено ціль створення еко-карти; наступним етапом було вибір методів збору даних; вибір учасників; одним з головних етапів, ми вважаємо було, збір даних.

Інтерв'ю проводилося онлайн за запланованим опитувальником, котрий складався виходячи з теоретичної частини роботи. Мета проведення інтерв'ю полягає в зборі інформації для створення еко-карти, яка відображатиме взаємозв'язки та динаміку змін у соціальному оточенні цих жінок.

6. Виявили фактори, що впливають на зміни особистісних зв'язків. На основі проведеного інтерв'ю з жінками-біженками виокремили головні фактори, які впливають на динаміку змін особистісних зв'язків жінок з дітьми в умовах біженства: а) досвід біженства; б) працевлаштування; в) освіта дітей; г) емоційний стан.

До нашої моделі еко-карти віднесені суб'єкти, які можуть виступати в ролі підтримуючого середовища. Наприклад, до таких суб'єктів ми віднесли родину, адже зазвичай вона складається з близьких людей, які оточують та можуть підтримувати людину, навіть якщо вона знаходиться далеко. Також до такого середовища ми включили найближчих друзів, адже найчастіше з ними наявні довірливі відносини і такі друзі також можуть підтримувати людину.

7. Проаналізували динаміку змін особистісних зв'язків жінок з дітьми, що втілюється в появі в соціальному оточенні в умовах біженства таких нових суб'єктів: люди з спілок українців, колеги на новій роботі, школа в Польщі, інші матері у польській школі, а також програм культурно-гуманітарного співробітництва України та Республіки Польща, програм інтеграції для визнаних біженців, допомоги по догляду за дітьми. Гальмуючим в динаміці змін виступає мовний бар'єр.

Виходячи з результатів еко-карти було створено та надано рекомендації щодо та практики соціальної підтримки жінок з дітьми в умовах біженства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Aktualności [Online]. URL: <https://www.krakow.pl/>
2. Calix, A. R. (2004). "Is the ecomap a valid and reliable social work tool to measure social support?" LSU Master's Theses.
3. gov.pl (Сайт для громадян України). URL: <https://www.gov.pl/web/ua/Navchannya-v-Polshchi-zapyshit-svoyu-dytynu-do-shkoly>
4. UNHCR Польща - Допомога біженцям та шукачам притулку. URL: <https://help.unhcr.org/poland/uk/>
5. UNICEF. URL: <https://www.unicef.org/eca/uk>
6. USTAWA z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. URL: https://orka.sejm.gov.pl/proc9.nsf/ustawy/2069_u.htm
7. Керівництво МПК з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в умовах надзвичайної ситуації. Київ: Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2017.
8. Актуальні проблеми впливу збройного конфлікту на Сході України на появу й поширення гендерно обумовленого насильства та забезпечення доступу до правосуддя: зб. тез наук. доп. наук.-практ. конф. (Київ, 18 верес. 2020 р.). Київ: ВАІТЕ, 2020.
9. Варакса, Н.Є. (2014). Дитяча психологія. URL: https://stud.com.ua/29104/psihologiya/dityacha_psihologiya
10. Глосарій і тезаурус Європейського інституту з гендерної рівності. М. Бабак, О. Давліканова, М. Дмитрієва, М. Козир, Л. Компанцева, К. Левченко, М. Скорик, О. Сулова (ред.). К.: «Вістка», 2021.
11. ГС «Візит Юкрейн». URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/832/u-cotiryox-mistax-polshhi-vidkrilisya-centri-dopomogi-ukrainskim-bizencyam>

12. Допомога та пільги для громадян України у Польщі. URL: <https://www.gopoland.net.ua/2023/02/10/dopomoha-ta-money-dlia-me-ukrainy-u-polshchi/>
13. Європейська правда. Робота в ЄС. Міфи та реальність. Спецпроект за підтримки компанії EWL GROUP. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/project/2021/workineu/article6.html>
14. Життя та економічне становище мігрантів з України в Польщі– вплив пандемії та війни на характер міграції в Польщі: Звіт за результатами опитування. Департамент статистики Варшава, 2023.
15. Жінки. Мир. Безпека: Інформаційно-навчальний посібник з гендерних аспектів конфліктів для фахівців соціальної сфери. Колектив авторів. Київ, 2017.
16. Збірка «100+ історій жінок та дівчат у війні Росії проти України». Том 2. О. Бучинська, О. Давліканова, І. Лилик, О. Яшкіна (уклад.). Київ: ТОВ «ВІСТКА», 2022.
17. Інформаційне агентство Україна. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/874989.html>
18. Культурно-гуманітарне співробітництво України та Республіки Польща від 19 листопада 2021 року. URL: <https://poland.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/kulturno-gumanitarne-spivrobitnictvo-ukrayini-ta-respubliki-polshcha>
19. Лабіринти реальності: зб. наукових праць. Журба, М.А. (ред.). Рубіжне: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2015.
20. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми: посіб. у 2-х ч.; Ч. І. Сучасні орієнтири та ключові технології. Кияниця, З.П., Петрочко, Ж.В. К.: обнова компанії, 2017.
21. Соціальна стійкість територіальних громад в умовах воєнного стану: спроможність до відновлення та розбудови. Аналітичний звіт, 2022.

22. У єдності — сила: вимушене самотнє материнство та мережі доглядової підтримки українських біженок. URL: <https://commons.com.ua/uk/u-yednosti-sila-vimushene-samotnye-materinstvo-ta-merezhi-doglyadovoyi-pidtrimki-ukrayinskih-bizhenok/>

23. Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна: Програма транскордонного співробітництва 2014-2020. URL: <file:///C:/Users/ninak/Downloads/jop-ukranian.pdf>

24. Україна. URL: https://ua.usembassy.gov/wp-content/uploads/sites/151/UKRAINE-2022-TIP-Report_Ukr.pdf

25. Умови в'їзду громадян України до Польщі. Перетин кордону від 02 червня 2022 року. URL: <https://poland.mfa.gov.ua/konsulski-pitannya/informaciya-dlya-gromadyan-ukrayini-yaki-pribuli-do-polshchi-ryatuyuchis-vid-vijni/dokumenti-dlya-peretinu-kordonu>

ДОДАТКИ

Додаток А

Гаряча лінія допомоги біженцям, безкоштовно:

 800 012 948

- Доступ до достовірної та актуальної інформації про послуги та допомогу
- Повідомити про скаргу або надати зворотній зв'язок
- Графік роботи: 08:30-16:30 (з понеділка по п'ятницю)

Всі послуги Агентства ООН у справах біженців є безкоштовними. Агентство ООН у справах біженців та його партнери мають нульову толерантність до шахрайства, корупції, крадіжок, сексуального насильства, експлуатації та переслідувань. Будь ласка, негайно повідомляйте про такі випадки за телефоном гарячої лінії.

Анкета для створення еко-карти на тему динаміки змін особистісних зв'язків жінок з дітьми в умовах біженства.

1. Особисті дані:
 - Ім'я:
 - Вік:
 - Сімейний статус:
 - Досвід біженства:
 - Країна, з якої ви біженець:
 - Тривалість перебування у біженстві:
 - Місце перебування (назва прийомного міста або табору):
2. Особистісні зв'язки:
 - Ключові особи в вашому оточенні (наприклад, родина, друзі):
 - Взаємини з ними до переїзду в умови біженства:
 - Зміни, які відбулися у ваших взаєминах після переїзду:
3. Соціальне середовище:
 - Спільнота, до якої ви належите (біженці, місцеве населення тощо):
 - Взаємини з членами цієї спільноти:
 - Підтримка, яку ви отримуєте з цієї спільноти:
4. Доступ до ресурсів:
 - Доступ до освіти для вас та ваших дітей:
 - Доступ до медичної допомоги:
 - Інші доступні ресурси (наприклад, соціальна допомога, житло тощо):
5. Емоційний стан:
 - Вплив біженства на ваш емоційний стан:
 - Підтримка, яку ви отримуєте для збереження психологічного благополуччя:

6. Майбутні плани та мрії:

- Ваші мета і плани для майбутнього:

- Які зміни в особистісних зв'язках ви б хотіли побачити в майбутньому:

- Додаткові коментарі або спостереження:

Позначки:

.....

Сильний вплив

—————

Середній вплив

Без впливу